

Hegedűs Imre János

Zalán-halmaz

Nem tudás, nem arcélt rajzoló képesség, hanem bátorság és kozmikus sebesség kell ahhoz, ha valaki Zalán Tibor világát, világegyetemét be akarja járni, végig akar azon száguldozni. Igen, mindenekelőtt bátorság, de nem azért, mintha félni kellene tőle, nem hétfejű sárkány ő, ellenkezőleg: angyaltermesztű, csupa szív ember – eredeti neve Lipák, már ez előlegezi a szelíd, kék szemeket –, hanem amiatt, mert az Óperenciás-tengert kell áthajózni, azt kell keresztül-kasul cikázni, ha – akárcsak az elektronnak – le akarjuk fényképezni legalább a nyomát, nyomvonalát. Az óceánt konkrét és elvont értelmében egyaránt, hisz túl az Atlanti-óceánon, az irdatlan nagyságú kontinens szívében, Chicagóban megjelenő lapot, a *Szivárványt* szerkesztette – Budapestről, és guruló meséiben is annyira otthonos ő a végtelenség mezőin-vizein, mint a szülőföldjén, a szép magyar Alföldön (Szolnokon született 1954. augusztus 27-én). Realitás és irrealitás, férfias, szókimondó szabadszájúság és metafizikai, szürrealista látomás, elvontság, nonszensz, abszurd egyaránt jelen van szabad verseiben, haiku-bokraiban, sziporkázó paródiáiban, a középkort idéző szabados bohózataiban, meséiben. Nem ismer se nyelvi, se műfaji, se földrajzi korlátot; jelen jegyzet írója, hétpróbás emigránsként, Bécsben hallotta először a Zalán nevet, még mielőtt egy sort olvasott volna tőle, Bujdosó Alpár, a Magyar Műhely szerkesztője beszélt róla lelkesen; egy bandába tartoznak ők, avantgárd legények a javából mindketten. Itt, ezen a résen lehet talán bepillantani világába, a kiszámíthatatlan áramlás, hullámverés valamelyik bárkájára fölkapaszkodva lehet kifürkészni nagy titkát, azt, miért ismerték, ismerik és szeretik jobban Zalán Tibort Chicagóban és Marosvásárhelyen, mint széles e hazában, Magyarországon. (A tíz közül két díj erről árulkodik: Clevelandi József Attila-díj (1985) és Látó-díj (2007). Látszólag titkot kell megfejteni, ha Zalánról ír a szorgalmas filosz, pedig nyílt titok ő, „a korlátatlan természet vadvirága”, akárcsak nyugtalanságban legnagyobb rokona, Petőfi Sándor, de az is igaz, hogy halmazzaival közvetlen elődjére, József Attilára üt, ahonnan írói nevét is (feltételezhetően) választotta: „Árpád és Zalán, Werbőczy és Dózsa – / török, tatár, tót, román kavargó / e szívben...”. Ezekben a halmazokban nincsenek irányjelző táblák, nincsenek szabályok, szillogizmussal, logikus következtetéssel hiába kísérletezik az ember, a kört könnyebb négyesögesíteni, mint Zalánt szabályok korlátai közé szorítani. S hogy nem mentséget, kibúvót kereső félrebeszélés ez, íme, egy bizarr, egy csodálatos képsor *Beckett* című verséből: „Magányos törésvonalak, feketé / menyegző az elhallgatás tégláiban.”

Vereség, izzadságszagú erőlködés lenne akár fikarcnyi kommentárt is fűzni ehhez a nagyszerű vershelyhez, ehhez a pompás paradoxonhoz: olyan, mint a katolikus templomban a tabernákulum, az áhítaton, a megrendülésen kívül más létállapot nem következhet be, ha fogékony lélekkel járulunk elébe.

Ha elfogult túlzásnak tűnik a kommentár, lehet licitálni, például a Babits Mihályról írott látomásainak képsorából: „Ezüst egekből ezüst havak / ezüst to-

rokban fuldokló szavak / ezüst felhők közt ezüst angyal / énekel s mered rám sebzett arccal" (Ezüst szarkofág).

Egy haiku sem hiányozhat a felsorolásból, Zalán Tibor páholyelnöke, nagymestere a Macuo Basó teremtette japán briliáns műfajnak. Pergő madárlapok – csütörtök a címe a kiválasztott három sornak: „Szólíthatatlan / Már a semmi jegyese / Nem fordul vissza”.

Ezek után azt hihetné a gyanútlan olvasó, hogy Zalán csak a magasságos egekből és az abszurd szakadékaiból hoz kommentálhatatlan üzeneteket, holott évekig volt tanár, és a józan tanulmányíró klott könyökvédőjét is felhúzta, ha muszáj volt. Árkossy István–Bágyoni Szabó István: *Világ árnya, világ fénye* című beszélgetőkönyv elé írt előszót, ebben majdhogynem közérthetően mondja el a lényegét: „Úgy alkotják meg ezt a könyvet, a költő és a festő, ahogy az egyikük kései naplóbejegyzésébe beemelt Rembrandt alkot: fényből és árnyékból szövik a szóvásznaikat.” (A beszélgetőkönyv drámája)

Vajon kiket emelt be ő sok műfajú, ezeregy stílusvariációkból álló életművébe? Vajon kik fogják ceruzáját?

Villon? Navarrai Margit? Rabelais? Goldoni? Molière? Vagy a modern kor fenegyereke, Beckett?

Mindenki, akinek a közlés nem szoros zsilipeken keresztül, hanem szökőár módjára ömlött a világra. Bocsánat: a világba.

Egészen friss a békéscsabai Jókai Színház művészei által színre „káromkodott” vásári komédiája (francia műszóval farce), a *Patt Lenn*.

Ebben aztán van minden! Zsonglőrködés Zalán módra, „zalánkodás” a javából: helyzetkomikum, képmutatás, házasságtörés, kicsapongás, csattanó és mindenekelőtt zabolátlan szabadszájúság, nyelvi szabadosság, de olyan méretű, hogy csak a háttérben (előtérben?) mindig jelen lévő kedves, szimpatikus, rokonszenves kópéarca miatt bírja el a szöveg a nyomdafestéket. Csak egy kedves csirkefogónak, vérbeli lókötőnek, eszméletlenül mulatságos pernahajdernek tűri el a szerkesztő, kiadó, olvasó ezt a tobzódást, ezt a töltelékes szöveget (farce: francia nyelven töltelék!).

Néhány pikáns csemege: „Dögölj meg, te fapina!”

Vagy:

„Patt, a zseni mindig tudta, /
mikor, hol kapar a kurta, /
azt is, mikor, hol, ki kúrta, /
ami neki jár, s a kurva /
szakma, s nem a proszektúra.” /

(Megjelent a Kortárs 2010/2. számában.)

Persze nem ez a bohózat esszenciája, olyan áthallásos a darab, hogy Beckett is megirigyelte volna, s így van ez rendjén, Zalán Tibor a swifti hazabeszélés, a švejski fintorok, a Don Quijote-i szélmalom-rohamok nélkül elképzelhetetlen.

És még van ezer ok, amiért nagyon szeretjük.